

Miroslav Razum

ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA NA PROSTORU PAVLINSKOG SAMOSTANA U SVETICAMA

Miroslav Razum
Zavičajni muzej Ozalj
Ozalj

UDK 27-876.3(497.529-37Ozalj)
902.2(497.529-37Ozalj)“2020”
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 14.9.2022.
Prihvaćeno: 28.6.2023.
DOI: 10.21857/y6z0lb4xvm

U radu su opisana arheološka istraživanja na prostoru pavlinskog samostana u Sveticama kod Ozlja provedena 2020. godine. Arheološki nalazi i strukture dopunjuju poznate povijesne podatke i dovode do novih saznanja o povijesti samostana.

Cljučne riječi: Svetice, Ozalj, pavlini, novi vijek, arheološka istraživanja

Uvodne napomene

Prostor samostana u Sveticama predstavlja važan spomenik kulture i umjetnosti na području Karlovačke županije. Osim crkve i zgrade samostana, unutar prostora se također nalaze i kripte smještene ispod crkve. S obzirom na to da se kripte planiraju urediti za turistički posjet, na zamolbu Župe rođenja Blažene Djevice Marije u Sveticama pristupilo se arheološkim istraživanjima navedenog prostora. Također je istražen i prostor dvorišta s istočne strane crkve i samostana, koji se također planira urediti.

Povijesni pregled

Pavlinski samostan u Sveticama smješten je na položaju Smolči vrh, oko 3 kilometra jugoistočno od Ozlja, na k.č. 1230 i 1232 K.O. Svetice. Sama pozicija ove građevine se nalazi na istočnom kraju uskog hrbata na 299 mnv. Samostanski kompleks sastoji se od jednobrodne crkve, orijentacije prema istoku, i zgrade samostana koja je naslonjena na crkvu s njezine sjeverne strane.

Prema pisanju R. Lopašića,¹ na ovom mjestu su u kasnom srednjem vijeku sagrađene tri kapelice: Blažene Djevice Marije, na mjestu današnje župne crkve, Sv. Margarete, nasuprot groblja, te Sv. Katarine, južno od samostana. O njima su se navodno brinuli svećenici glagoljaši, koji su ovdje došli na poziv Katarine Frankopan Ozaljske, a ispod najveće kapelice, Blažene Djevice Marije, 1572. pokopan je Katarinin brat i gospodar Ozlja, Stjepan Frankopan.² Ova crkva najvjerojatnije potječe s početka 16. st., te se radilo o jednobrodnoj kasnogotičkoj građevini sa šesterokutnom apsidom, te je bila oslikana freskama čiji su dijelovi i danas vidljivi.³ Godine 1627. osnovan je pavlinski samostan, koji se gradi sa sjeverne i istočne strane crkve sv. Marije, dok se sama crkva produžuju i proširuje. Gradnja samostana dovršena je 1660. godine.⁴

Godine 1699., Svetice je pogodio jak potres, koji je prema onovremenim izvorima napravio velike pukotine u zidovima no ostavio samostan čitavim,⁵ a prema R. Lopašiću je porušio sjeveroistočni dio samostana.⁶ Radi se o potresu koji se dogodio 11. veljače, s epicentrom kod Metlike, s magnitudom 6.3 do 6.4 po Richteru.⁷ Nakon ovog potresa, redovnici morali privremeno preseliti u Kamensko. Obnova je dovršena 1732. godine, kada je cijela unutrašnjost crkve oslikana. U to vrijeme, kripte ispod crkve se koriste za pokapanja mnogih plemića s ozaljskog područja.⁸

Patentom kralja Josipa II. iz 1786. godine ukida se pavlinski red te su sva pavlinska imanja konfiscirana. Nakon što su redovnici napustili samostan, njegov inventar je dijelom zaplijenjen od strane vjerozakonske zaklade, a dijelom raznesen u druge crkve.⁹ Za vrijeme austrijsko-turskog rata, 1788. i 1789. godine, u prazne prostorije samostana, prema kasnijim zapisima, bili su smješteni turski zarobljenici.¹⁰ Godine 1789. u Sveticama je osnovana kapelanija, koja je kasnije proglašena samostalnom župom. Dodatnu namjenu zgrada nekadašnjeg samostana dobiva 1859. godine, kada je u jednom njegovom dijelu osnovana pučka škola. Godine 1921. izbio je požar, koji je uništio dio sjevernog i istočnog krila samostana koja su nakon toga srušena.¹¹ Sljedećih desetljeća ostatak samostana je zbog lošeg održavanja u sve lošijem stanju. Godine 1994. pavlinski redovnici ponovo osnivaju samostan koji djeluje do danas.

---

¹ Radoslav Lopašić, *Oko Kupe i Korane. Miestopisne i poviestne crtice*, Zagreb 1895., str. 296.

² Milan Kruhek, Krsto Frankopan I. Brinjski: od Modruša preko Venecije i Svetica ozaljskih do posmrtnog povratka u modrušku katedralnu crkvu: (1482.-1527.), *Svjetlo*, sv.1/4, Karlovac 2013., str. 78–83.

³ Zorislav Horvat, Gotička crkva na Smolčem vrhu, *Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3.s., sv. XLIII, Zagreb 2010., str. 193–204.

⁴ Milan Kruhek, *Graditeljska baština Karlovačkog Pokuplja*, Karlovac 1992., str. 220.

⁵ Kamilo Dočkal *Samostan Bl. Dj. Marije u Sveticama* (neobjavljen rad), Zagreb 1953., Arhiv JAZU XVI-29c, str. 183.

⁶ Lopašić, *Oko Kupe i Korane*, str. 300–301.

⁷ Dragutin Cvijanović, Jači potresi u SR Hrvatskoj, *Geološki vjesnik* br. 19, Zagreb 1965., str. 160.

⁸ Đurđica Cvitanović, Svetice nekad i danas, *KAJ – časopis za kulturu i prosvjetu*, br. 9–10, Zagreb 1977., str. 10.

⁹ Milan Kruhek, *Graditeljska baština Karlovačkog Pokuplja*, Karlovac 1992., str. 220.

¹⁰ Spomenica opće pučke škole u Sveticah, str. 4, zbirka dokumenata Zavičajnog muzeja Ozalj, inv. br. 3390.

¹¹ Kruhek, *Graditeljska baština*, str. 220.

Slika 1. Pogled sa zapada na samostan i danas nepostojeće istočno krilo s kulom 1902. godine (*Spomenica opće pučke škole u Sveticah*)

Godine 2009. pod vodstvom Hrvatskog restauratorskog zavoda i voditeljice istraživanja Ane Azinović Bebek, izvedena su probna istraživanja ispred ulaza u najveće kripe samostana. Tom prilikom otkriveni je devet novovjekovnih grobova s nalazima koji se datiraju u 17. i 18. stoljeće. Također su pronađeni i temelji ulazne prostorije u kripte.¹²

¹² Ana Azinović Bebek, Nalazi kraj crkve u Sveticama, *Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. s., sv. XLIII, Zagreb 2010., str. 19–39.

Metodologija istraživanja

U proljeće 2020. godine pod vodstvom Zavičajnog muzeja Ozalj, pokrenuta su arheološka istraživanja na prostoru samostana. Voditelj istraživanja bio je dr. sc. Miroslav Razum, arheolog i dokumentarist Zavičajnog muzeja Ozalj, dok je u istraživanju također sudjelovao kustos i ravnatelj muzeja Stjepan Bezjak, mag. philol. croat. et hist.

Područje istraživanja podijeljeno je na dva sektora:

- Sektor "kripte" – kripte ispod crkvene lađe
- Sektor "dvorište" – nekadašnje dvorište samostana

Prostor pavlinskog samostana na Sveticama je arheološki istraživani sukladno svim pravilima struke. U sektoru "kripte" istraživanje i čišćenje grobova te iskop dviju probnih sonde, proveden je ručno pomoću alata. U sektoru "dvorište" je, zbog velikih dimenzija površine, prvo cijela humusna površina skinuta pomoću stroja, nakon čega je proveden ručni iskop na tri probne sonde. Nakon prestanka istraživanja, sonde su zatrpane te je razina tla vraćena u prvobitno stanje. Dokumentacija je vođena tijekom istraživanja na samom terenu, te su sve stratigrafske jedinice, nalazi i uzorci evidentirani u pripadajućim formularima. Sve su stratigrafske jedinice te pojedine situacije i detalji fotografirani i snimani totalnom geodetskom stanicom. Također su u CAD programu izrađeni crteži pronađenih stratigrafskih jedinica i struktura.

Nalazi i uzorci su očišćeni u zavičajnom muzeju Ozalj, a dva uzorka kostiju su poslana u institut za fiziku Ruđer Bošković u Zagrebu, gdje je obavljena datacija ¹⁴C. Pronađeni ulomci odjeće i obuče prvo su bili preventivno konzervirani kako bi se spriječilo njihovo daljnje propadanje, nakon čega se provedena restauracija i završna konzervacija. Spomenute radove izvela je su u razdoblju od 2020. do 2022. godine Štefica Nemeč Panić, ing. odj. tehnologije i viši restaurator tehničar.¹³ Restauracija i konzervacija također je tijekom 2022. godine provedena i na metalnim nalazima od strane obrta za restauraciju, popravak i održavanje metala Ferrum d.o.o.¹⁴ Nakon završetka obrade, uzorci kosturnih ostataka su sukladno s etičkim principima, pohranjeni u plastične kutije, koje su zatim pohranjene u kripte, kako bi bile dostupne za eventualne daljnje analize.

Tijek istraživanja

Sektor "Kripte"

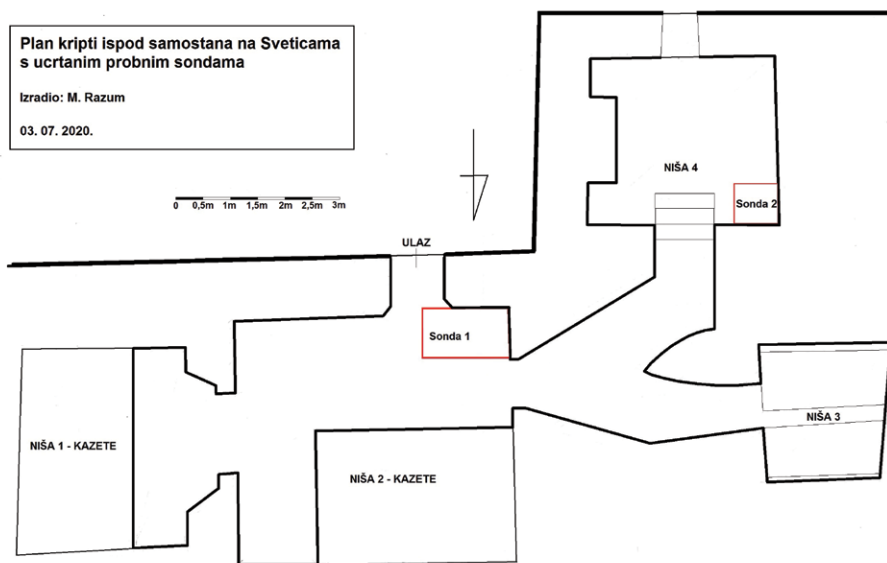
Kripte se sastoje od četiri grobne komore ili niše međusobno povezane hodnicima i prolazima (Slika 2). Ulaz u kripte nalazi se na južnom vanjskom zidu crkve, a

---

¹³ Restauracija i konzervacija tekstilnih i kožnih predmeta sufinancirani su od strane Karlovačke županije u sklopu programa javnih potreba u kulturi.

¹⁴ Radovi na restauraciji i konzervaciji metalnih nalaza su sufinancirani od strane Ministarstva kulture i medija RH u sklopu programa javnih potreba u kulturi.

također je moguće ući odozdo iz crkve kroz otvor na podu pokriven kamenom pločom. Prije početka istraživanja, vanjski ulaz u kriptu bio je zazidan recentnim zidom od opeke, te je tu u tu svrhu zid srušen i postavljena su privremena željezna vrata. Stijene kripte su zidane od kamena lomljenca i žbuke, a nadsvođena bačvastim svodom. Kripte se sastoje od četiri niše, koje su označene brojevima 1 do 4. U nišama 1 i 2 nalaze se kazete, t.j. od opeke zidana grobna mjesta postavljena u dva reda jedno iznad drugoga. Plan istraživanja je bio cjelokupno istražiti i očistiti kazete u niši 2, zatim u niši 1, grobove u niši 3, te napraviti dvije probne sonde u prostor kripte. Prije nego što se počelo s istraživanjem kazeta, pristupilo se čišćenju podne površine, budući da je cijela bila prekrivena sa šutom, kamenjem i recentnim materijalom. Niša 1 je najistočnija prostorija, zapadno od nje se nalazi niša 2, koja je i ulazna prostorija u kriptu, a od nje dalje prema zapadu vodi hodnik koji se račva na sjeverni koji vodi do niše 3, i južni koji vodi do niše 4. Površina kripte je oko 46 m², a zajedno s prostorom kazeta 61 m².

Slika 2. Tlocrt sektora "kripte" s položajem sonde (crtež: Miroslav Razum)

Niša 2, s čijim se istraživanjem najprije počelo, sadrži dvanaest kazeta od kojih svaka predstavlja jedno grobno mjesto, te je licem okrenuta prema jugu. Svaka kazeta dugačka 219 do 228 cm, širine 76 do 107 cm, i visine 52 do 93 cm. Kazete su originalno bile zatvorene pregradama od opeke i žbuke, no sve su pregrade djelomično ili potpuno srušene. U svim kazetama osim u kazeti 6 su nađeni ljudski kosturni

ostaci, no neravnomjerno raspoređeni i pomiješani. Najviše je komada uzoraka, što ulomaka što cijeli kostiju, čak 758, nađeno u kazeti 3, te su pripadali najmanje šest osoba. U kazeti 2 je naprotiv nađen samo jedan uzorak, komad mandibule. U kazetama 2, 5, 6 i 7 nađene su daske od ljesova, koje su bile trule i u lošem stanju. Na jednom komadu daske mogu se vidjeti tragovi oslika u obliku crno obojanog latinskog križa na svijetloplavoj pozadini, dok se je jedan komad daske ukrašen brončanim zakovicama geometrijski poredanih tako da tvore uzorak romba ili križa. Od posebnih nalaza, u kazetama 8 i 9 nađeni su mali brončani križevi, u niši 12 brončani korpus s raspela, dok su u kazetama 8, 9 i 12, nađene perle od krunica, a posebno je vrijedan nalaz većeg komada tekstila. U nekim kazetama nađeni su i recentni nalazi te veća količina šute.

Slika 3. Niša 1 prije istraživanja (foto: Miroslav Razum)

Također je u jugozapadnom kutu niše 2 otvorena probna sonda 1, dimenzija 1x2 metara orijentirana istok-zapad. Na površini se nalazio SJ 001, koji predstavlja tanak sloj šute debljine oko 20 cm. U njemu su nađeni ulomci novovjekovne keramike te ulomci kostiju, razbacani izvan konteksta. Odmah ispod ovog sloja javlja se tanki

crvenkasti sloj, SJ 002, koja se u biti ugaženi sloj od pomiješane šute i zemlje. Uz sam zid, pogotovo u kutu, nalaze se debeli ostaci kompaktne žbuke, možda ostaci neka-dalnijeg poda, koja je stratigrafski starija od SJ 001. Ispod SJ 002 nalazi se kompaktan tamnocrveno-žučkasti sloj zdravice, SJ 004. Zanimljivo je da se ovaj sloj podvlači ispod vanjskog zida kriptе i crkve općenito.

Niša 1 sadrži deset kazeta, te je licem okrenuta prema zapadu (Slika 3.). Svaka kazeta dugačka je 186 do 266 cm, širine 77 do 83 cm, i visine 57 do 63 cm. Kao i u niši 2, ni ovdje pregradni zidovi koji zatvaraju kazete nisu sačuvani. Kosturni ljudski ostaci nađeni su samo u kazetama 1, 5, 8 i 9, te su i u ovom slučaju kosti bile pomiješane i izvan konteksta. U ovoj je niši nađeno više predmeta od tekstila, poput ulomaka odjeće i obuće, nađenih u kazetama 3, 4, 5, 7, 8 i 9, a posebno se ističu ulomci tekstila s metalnim nitima iz kazeta 3 i 7. U kazeti 9 nađena su dva mala brončana križa, te još jedan u kazeti 3. Keramičke perle koje su vjerojatno bile dijelovi krunica nađeni su u kazetama 3,4,5 i 7. Od ostalih nalaza, u skoro svim kazetama nađeni su željezni čavli, ulomci novovjekovne keramike, ostali recentni nalazi, te veća količina šute i trulih ostataka drveta.

Niša 3 predstavlja pravokutnu grobnu komoru s bačvastim svodom i 2 grobna mjesta, od kojih je južno označeno kao grob 1, a sjeverno kao grob 2. U trenutku istraživanja, grob 1 je bio zapunjen s većom količinom šute, daskama od ljesova i rastresenom zemljom, te je taj sloj označen kao SJ 005. Ispod SJ 005 na mjestima se u sjeveroistočnom dijelu groba prostire SJ 006, 5 do 10 cm debeo žučkasto-crvenkasti sloj srednje tvrde zemlje, no moguće da se samo radi o utabanom SJ 005. Grob 2 je s druge strane osim šute i rastresene zemlje označene kao SJ 008, sadržavao i velik broj ljudskih kostiju koje su vjerojatno pripadale dvjema osobama. Ovaj grob je također bio izuzetno bogat nalazima, te je nađeno čak 2260 ulomaka sitnih kamenih i keramičkih perli, ukrasnog kamenja i ukrasa od brončane žice. U istom grobu nađena je još i brončana medaljica, a nađen je također i mali brončani križ. Ispod slojeva 005, 006 i 008, podvlači se tamnocrveni kompaktan sloj zdravice SJ 007.

Niša 4 je pravokutna prostorija s mali prozorom na južnom, vanjskom zidu. Ona ima nižu hodnu razinu nego ostatak kripti, te se u nju iz hodnika spušta preko dvije kamene stepenice. Cijela površina poda prostorije bila je prekrivena šutom pomiješanom s kamenjem i razbacanim ljudskim i vjerojatno životinjskim kostima, te je zemlja zbog neriješene drenaže bila jako ljepljiva. Stoga se prvo pristupilo sakupljanju površinskih nalaza koji se uglavnom sastojao od recentnih predmeta. No također su nađeni i ulomci novovjekovne keramike, kao i dva nalaza krunica.

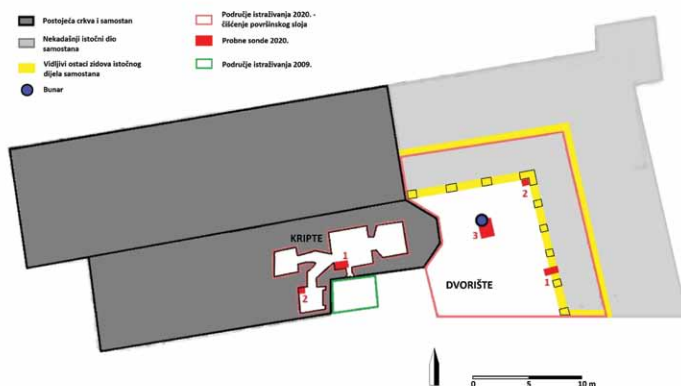
U sjeverozapadnom kutu niše, na mjestima gdje je tlo bilo najmanje mokro, otvorena je probna sonda 2, dimenzija 1 x 1 metar. Na površini se nalazi tanki sivi sloj vlažne, "masne" zemlje, s puno nalaza ljudskih kosti, SJ 009. Ispod njega nalazi se SJ 004, koji se i u ovom slučaju podvlači ispod zidova. Na žalost, istraživanje ostatka niše zbog nesređene drenaže i čestog plavljenja prostorije, nije bilo moguće.

Sektor "Dvorište"

Nekadašnje dvorište samostana smješteno je istočno od crkve, koje je zatvaralo istočni dio sjevernog krila te istočno krilo (Slika 4.). Ovaj prostor je oblika nepravilnog četverokuta, sa stranicama dužine 15, 16, 18 i 16 metara. Prostor se nekada koristio kao vrt, a prije početka istraživanja bio je zarastao u visoku travu. U sredini prostora nalazi se bunar / cisterna s kamenom krunom, u sjevernom dijelu u smjeru istok-zapad protezali su se ostaci južnog vanjskog zida sjevernog krila samostana (kasnije označenog kao zid 2), djelomično zatrpani zemljom, dok je površina sjeverno od zida bila pokrivena betonom. Na istočnom rubu prostora nalaze se ostaci zida (kasnije označenog kao zid 1), a na kojem se nalazi ograda koja omeđuje ovaj prostor od susjedne parcele. Kako bi se naknadno pristupilo uređenju dvorišta za potrebe župe, pristupilo se arheološkim istraživanjima.

Cijela površina dvorišta bila je prekrivena sa slojem SJ 001, prilično rahle konzistencije, a sastoji se od šute, zemlje i ulomaka opeke. Budući da u ovom sloju nije bilo nalaza, i da se radi o recentnom sloju, pristupilo se mehaničkom uklanjanju pomoću stroja SJ 001 dubine oko 20-30 cm na cijeloj površini dvorišta, te također betonske površine sjeverno od zida 2, koji je nakon toga očišćen od zemlje i raslinja. S obzirom na to da nisu bile planirane nikakve građevinske aktivnosti koje bi oštetile dublje slojeve, odlučeno je, u dogovoru s Konzervatorskim uredom u Karlovcu, da se ne istražuje cijela površina dvorišta u punom obimu, nego da se izvedu probne sonde kako bi se utvrdila arheološka situacija.

Probna sonda 1 postavljena je na jugoistočnom dijelu prostora, na mjestu gdje se pretpostavilo da bi se mogao nalaziti segment zapadnog vanjskog zida nekadašnjeg istočnog krila samostana, paralelnog sa zidom 1 i zapadnije od njega. Sonda 2 je postavljena na mjestu uz pretpostavljeni spoj južnog zida sjevernog krila (zida 2) i zapadnog zida (zida 1) istočnog krila samostana, oko 10 metara sjeverno od sonde 1.

Slika 4. Situacijski plan arheoloških istraživanja samostanskog kompleksa Svetice
(crtež: M. Razum)

Zid 2, to jest južni vanjski zid istočnog dijela sjevernog krila samostana, sačuvan je u dužini od 13 metara, do visine od oko 20 do oko 80 cm od površine SJ 002, te je također očišćen i istražen (Slika 5.). Zidan je od grubo klesanog većeg i neobrađenog manjeg kamenja povezanog žbukom. Uočavaju se četiri segmenata zidanih pilona od pravilnog grubo obrađenog većeg kamenja i žbuke, između kojih se nalaze naknadno zazidani segmenti od neobrađenog kamenja različitih veličina, komada opeke i žbuke. Segmenti su, gledano od istoka prema zapadu, označeni kao SJ 010, 011, 012 i 013.

Na istočnom rubu prostora, otkopan je i istražen u cijeloj dužini zapadni vanjski zid istočnog krila samostana (zid 1/ SJ 003), u dužini od 12 metara (Slika 14). Otkrivena je samo gornja površina ostatka zida, do gornje razine SJ 002, no time su dobivene informacije o njegovom pružanju.

U probnim sondama je dalje nastavljeno je s ručnim iskopom dubljih slojeva. Probna sonda 1 dimenzija je 1 x 2 metar, orijentacije istok-zapad. Ispod sloja SJ 001, na dubini od oko 20 cm, na istočnom dijelu sonde, javlja se gornja ploha ostatka zida, SJ 003, napravljen od nepravilnog kamenja povezanog žbukom. U zapadnom dijelu sonde i zapadno od ostatka zida, javlja se SJ 002 – tvrdi, utabani sloj debeo oko 10 cm, s komadićima opeke te novovjekovnim nalazima keramike i kostiju. Ispod njega nalazi se SJ 004, prilično tanak, oko 1-2 cm, jako tvrde konzistencije, svijetložute boje, s komadićima žbuke i opeke i sporadičnim nalazima kostiju i keramike. SJ 005 prostire se ispod SJ 004, a kako je riječ o vrlo tvrdom i kompaktnom sloju crvene zemlje pomiješane sa sitnim oblucima, vjerojatno se radi o zdravici.

Probna sonda 2 smještena je oko 10 metara sjeverno od probne sonde 1, dimenzija 1 x 1 metar. Na ovom djelu je površinski sloj SJ 001 je bio malo dublji, oko 30 cm. Ispod njega se također nalazi SJ 002, u kojemu je nađeno jako puno nalaza keramike te kostiju. Ispod SJ 002, u kutu zida 1 (SJ 007) i zida 2 (SJ 003) nalazi se mala konstrukcija, SJ 006, od četvrtastih kamenih kocki, bez veziva, četvrtastog oblika i dimenzija 50 x 50 cm. Ispod SJ 006, uz same zidove nalazi se struktura od manjeg četvrtastog kamenja vezanog žbukom (SJ 008). Struktura je oblika slova "L", s krakovima dužine 68, odnosno 81 cm, te debljine 26 do 34 cm. SJ 009, tj. zdravica, prostire se ispod SJ 006 i SJ 002. Za razliku od zdravice SJ 004 u sondi 1, boja joj je intenzivno crvena te ne zadrži oblutke.

Slika 5. Segment zida 2 (SJ 007) i zid 1 (SJ 003) (foto: Miroslav Razum)

U sjevernom dijelu dvorišta, nalazi se bunar/cisterna, dubok 7,5 metara, s kamenom krunom visokom oko 1 metar, a također ima i zidano dno. Iz bunara je radi mogućnosti istraživanja, prethodno ispumpana voda, nakon čega je iz bunara sakupljen materijal koji se zatekao na dnu.¹⁵ Radi se o recentnom materijalu iz druge polovine 20. st., što pokazuje da se u ranijim razdobljima bunar redovito čistio.

Prema naputku Konzervatorskog ureda u Karlovcu, s južne i istočne strane bunara, otvorena je probna sonda 3, dimenzija 3x2 metra, s dužim stranicama u smjeru zapad-istok. S južne strane bunara, odmah ispod SJ 001, nalazi se "šaht", dimenzija 100 x 70 cm, napravljen od betona, recentnog nastanka, s također betonskom pločom koja ima željezne okove. Od šahta se prema jugozapadu proteže betonska cijev promjera oko 30 cm, koja je zajedno sa šahtom označena kao SJ 015. U južnom dijelu sonde, ispod SJ 002 koji je ovdje debeo oko 20 cm, nalazi se SJ 014, tvrdi sloj pomiješane smeđe i crvene zemlje, s puno kamenja i jako puno nalaza ranonovovjekovne keramike i kostiju. Između ostalog, nađeni su ulomci novovjekovne keramike

¹⁵ Ovaj dio istraživanja napravljen je zahvaljujući DVD Jaškovo te HGSS stanici Karlovac koji su izveli ispušavanje vode, odnosno spust u okno bunara i sakupljanje materijala.

oslikane crvenom bojom te novčić. Ispod SJ 014, nalazi se SJ 016, sloj fine narančaste zemlje, jako kompaktan, bez nalaza, i deo oko 15 cm, a prostire se od južnog ruba sonde oko 30 cm prema sjeveru, te je naglo odsječen. SJ 018 nalazi se ispod njega, također bez nalaza i kompaktan, samo što je crvene boje, te se vjerojatno radi o zdravici. Sjeverno od SJ 016, uz "šaht" SJ 015, nalazi se SJ 017, zapuna rastresite zemlje pomiješane s većim neobrađenim kamenjem, dok SJ 017/A predstavlja njegovu ispunu. Ispod SJ 017, a sjeverno od SJ 018, nalazi se SJ 019, vrlo kompaktan sloj sive zemlje pomiješane s oblucima, bez nalaza, te se vjerojatno radi o sterilnom sloju.

U istočnom dijelu probne sonde 3, ispod SJ 002, nalazi se popločenje sačinjeno od većih komada grubo obrađenih kamenih ploča, SJ 020, koje se vjerojatno prostiralo oko cijelog bunara. Ploče na jugoistočnom rubu popločenja, postavljene su s padom prema bunaru. Uz sam bunar nalazi se konstrukcija od većeg neobrađenog naslaganog kamenja, označena kao SJ 021, te je definiranjem ove stratigrafske jedinice završeno istraživanje samostanskog dvorišta.

Slika 6. Probna sonda 3 s kamenim popločenjem SJ 020, konstrukcija SJ 021 te recentni "šaht" SJ 015 uz bunar (foto: Miroslav Razum)

Nalazi

Dijelovi nošnje

- *Odjeća*

Nalazi tekstila su izuzetno rijetki u arheološkom kontekstu, no vjerojatno zahvaljujući mikroklimatskim uvjetima u kripti, nađeno je ukupno 6 nalaza koji pripadaju ovoj kategoriji. Najvjerojatnije se radi o odjeći pokojnika, budući da pokapanje u vlastitoj odjeći a ne više u mrtvačkom pokrovu postaje uobičajeno od kraja srednjeg vijeka.¹⁶ Posebno se ističu fragmenti tkanine gdje se vjerojatno radilo o ostacima gornjeg odjevnog predmeta, vjerojatno košulje napravljene od svile u rips vezu (Slika 7). Osnova je rađena od tanjih svjetlijih niti, dok je potka od debljih tamnijih niti dodana pomoću vrlo kompleksne tehnike *liseré*, tvoreći cvjetne i vegetabilne motive.¹⁷ Zbog postojanja cvjetnih motiva i bikromnog odnosa boja, ovaj se ulomak može datirati u kraj 17. i prva desetljeća 18. st.¹⁸

Posebno zanimljivu skupinu čini 54 ulomaka tekstila nađenog u kazeti 3 niše 1, te izrađenog od srme. Jezgru niti čine vjerojatno lanena vlakna, oko kojih se uvijaju zlatne ili srebrne lamele.¹⁹ Drugi takav predmet je ukrasna traka iz kazete 5 niše 1, čija je osnova napravljena od svilenih niti, dok potka od srme tvori geometrijski uzorak.²⁰ Slični predmeti od srminih niti nađeni su na novovjekovnom groblju kod crkve sv. Lovre u Crkvarima, te su metodom ¹⁴C datirani u razdoblje od početka 16. do sredine 17. stoljeća.²¹ Inače se u Europi ova vrsta tkanine šire upotrebljava od početka 16. stoljeća kada potpuno istiskuje upotrebu punih zlatnih i srebrnih niti, a vrhunac doživljava tijekom 18. stoljeća.²² Ova dva predmeta bi se stoga mogla datirati u širok vremenski raspon koji se poklapa s djelovanjem samostana, od prve polovine 17. do druge polovine 18. stoljeća.

Od tekstilnih predmeta, pronađena su još tri manja ulomka od svile, odnosno tafta i nepoznate tekstilije. U ovu skupinu nalaza pripadaju i kožni fragmenti triju pojaseva, kao i fragment kože koja je pripadala nepoznatom odjevnom predmetu, za koju je bio zašiven komad tkanine od vune.

---

¹⁶ Siniša Krznar, Kasnosrednjovjekovna i ranonovovjekovna groblja na prostoru sjeverne Hrvatske, u: *Arheologija srednjovjekovnih utorda, naselja i groblja sjeverne Hrvatske*, ur. Juraj Belaj, Zagreb 2021., str. 139.

¹⁷ Štefica Nemeč Panić, *Konzervatorsko-restauratorski radovi na arheološkim tekstilnim i kožnim fragmentima iz crkve Rođenja Blažene Djevice Marije – Svetice*, restauratorski elaborat, 2022., str. 43.

¹⁸ Usp. Gordana Car, Prsluk plemkinje iz kripte, u: *Tihi svjedoci vjere, baštine i raskoši. Crkva sv. Nikole biskupa u Žumberku, konzervatorsko-restauratorski radovi*, ur. Ana Azinović-Bebek, Zagreb 2017., str. 74.

¹⁹ Štefica Nemeč Panić, *Konzervatorsko-restauratorski radovi*, str. 38–39.

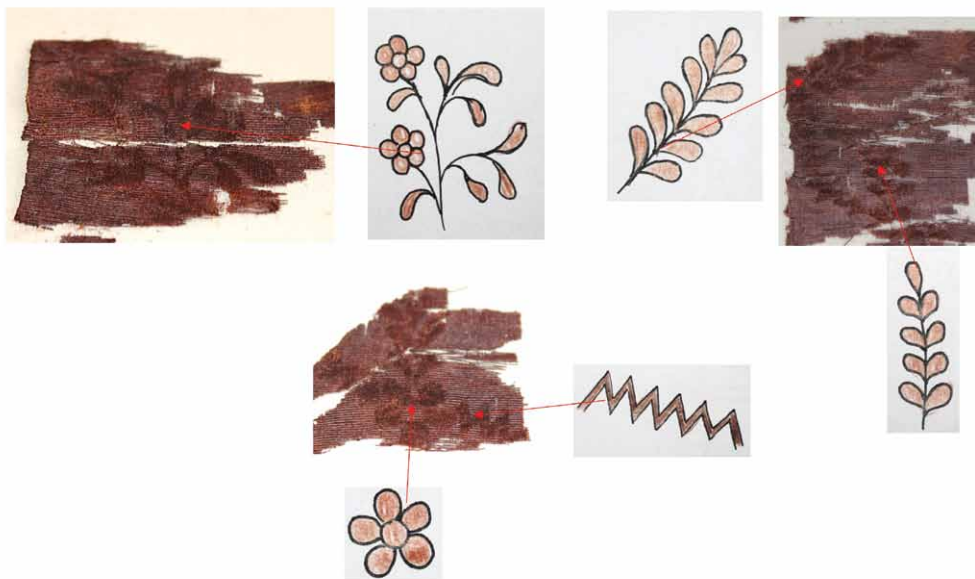
²⁰ Isto, str. 28–30.

²¹ Tatjana Tkalčec, Dora Kušan Špalj i Siniša Krznar, Nalazi tkanine s lokaliteta Crkvari – crkva Sv. Lovre, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, sv. 25, Zagreb 2008., str. 129–133.

²² Isto, str. 131.

- *Obuća*

Poput nalaza odjeće, nalazi obuće su također rijetki. Ipak, u kriptama je pronađeno 12 predmeta koji su bili dijelovi obuće: dvije gotovo cijele i dvije djelomično sačuvane kožne potplate cipele, ulomci gornjih dijelova pet cipela izrađenih od tanje kože, dvije niske kožne pete te jedan gumb s obuće. Potplate cipela imaju šiljasti vrh koji je bio uobičajen u drugoj polovini 17., te od drugog desetljeća do kraja 18. st.²³ S obzirom na to da je takav oblik cipele u to vrijeme postojao i u muškoj i u ženskoj modi, u tom je smislu teško odrediti ove nalaze.

Slika 7. Grafički prikaz uzorka na svilenj tkanini (foto i crtež: Štefica Nemeč Panić)

- *Gumbi*

Gumbi su česti nalaz u novovjekovnim grobovima, te obično jedini ostatak odjeće pokojnika. Tri šuplja gumba kalotastog oblika pronađena su unutar kripti u kaze-ti 9 niše 1. Izrađeni su od liještenog brončanog lima iz dva dijela koja su međusobno spojena lemljenjem. Na dnu sadržavaju okruglu ušicu za udijevanje, a dva gumba uz ušicu imaju i dvije rupice, također za udijevanje. Posrebrenje je jako dobro sačuvano

²³ Nadja Maglica, *Obuća u razdoblju od ranog srednjeg vijeka do početka 20. stoljeća*, u: *Koje dobre šuže! Šetnja kroz povijest obuće*, ur. Aida Brenko, katalog izložbe, Zagreb 2006., str. 34, 36.

na jednom gumbu, dok je na ostala dva sačuvano samo u tragovima.²⁴ Ovakvi jednostavni neukrašeni gumbi upotrebljavali su se od ranog srednjeg skroz do kroz cijeli novi vijek, te su prilično nezahvalan materijal za dataciju.²⁵ Tipološki slični gumbi nađeni su i u kriptama također pavlinskog samostana u Kamenskom, u grobovima koji se datiraju u drugu polovinu 18. stoljeća,²⁶ te u novovjekovnom grobu u crkvi sv. Martina na Prozorju.²⁷

- *Kopče*

Unatoč nalazima pojaseva, pojase kopče nisu pronađene, no u dva groba pronađene su male kopče za odjeću. Dvodijelna dvopetljasta brončana kopča s kukom (dedekom) i ušicom (babicom) pronađena je u kazeti 3 niše 1, te su na njoj nađeni i ostaci tekstila. U kazeti 9 nađeno je još 8 brončanih ulomaka ovakvih kopči. Ova vrsta kopče služila je za zakapčanje različitih dijelova odjeće. Najčešće se koristila u paru, mogla se samo ušica našiti na odjeću, te se povezivati s uzicom. Na prostoru Hrvatske javlja se od sredine 15. stoljeća te već tada postaje dijelom muške nošnje, dok se to na ostalom području srednje Europe događaju tek u 17. stoljeću.²⁸ Zbog toga što se ovakve kopče javljaju kroz dulji vremenski period, njihovo uže kronološko određenje na osnovu tipologije nije moguće.

- *Nakit*

Najveći dio nakita pronađen je u grobu 2 niše 3, čak 2260 ulomaka ukrasa. Većinom se radi o sitnim bijelim i zelenim perlama od staklene paste od kojih su neke bile nanizane na brončanu žicu, ukrasima od motane brončane žice, većim bijelim, rozim, crnim i drvenim perlama, ukrasima od staklene paste u obliku cvijeta sa sitnim crvenim staklenim ulomcima (Slika 8). Jedan manji ulomak ukrasa od redova tanke brončane motane žice s nanizanim crvenim, zelenim i prozirnim perlama, nađen je i u kazeti 9 niše 2. U oba slučaja se najvjerojatnije radi o dijelovima parte ili djevičanskog vijenca, to jest ukrašene trake koju su djevojke nosile spremne za udaju, a ponekad bi je i nakon udaje nosile za blagdane i posebne prilike. Parta se općenito smatra dijelom mađarske narodne nošnje srednjih i viših slojeva od 15. do 18. stoljeća, no nalazimo je i u drugim srednjoeuropskim zemljama.²⁹ Iako se u posljednje vrijeme, zahvaljujući novim istraživanjima, situacija promijenila, nalaz parti je još uvijek relativno rijedak u Hrvatskoj, pogotovo onih iz novovjekovnog razdoblja. Geografski najbliži nalazi parte nađeni su u nekoliko grobova iz 17. i 18. stoljeća

---

²⁴ Leonardo Ivančević, *Konzervatorsko-restauratorski radovi na arheološkom materijalu sa nalazišta "Svetice – crkva Rođenja Blažene Djevice Marije"*, restauratorski elaborat, Zagreb 2009., str. 21–22.

²⁵ Siniša Krznar, *Kasnosrednjovjekovna i ranonovovjekovna groblja*, str. 145.

²⁶ Domagoj Perkić, *Pavlinski samostan u Kamenskom kod Karlovca*, VAMZ, 3.s., sv. XLIII, str. 227–288, str. 264; T. VII:5.

²⁷ Juraj Belaj, *Interpretiranje novovjekovnih nalaza iz grobova crkve Sv. Martina na Prozorju*, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, sv. 23, Zagreb 2006., str. 284, sl. 41.

²⁸ Siniša Krznar, *Kasnosrednjovjekovna i ranonovovjekovna groblja*, str. 146.

²⁹ Siniša Krznar, *Kasnosrednjovjekovna i ranonovovjekovna groblja*, str. 148.

kod crkve sv. Nikole biskupa u Žumberku,³⁰ te su po izgledu slične primjercima sa Svetica. Slične parte su također nađene u dječjim grobovima u crkvi sv. Marije Magdalene u Čazmi, također datiranih u 17. i 18. stoljeće.³¹

Nađeni su također i ulomci prstena, kao i dijelovi broša, također napravljeni od motane žice ukrašene perlama. U ovu grupu nalaza pripada i bakreni prsten koji ima reljefni ukras s dvije uzdužne linije. S obzirom na to da se ovakvi prsteni javljaju tijekom čitavog srednjeg i novog vijeka, ovaj je predmet teško kronološki determinirati.

Slika 8. Ulomci parte iz groba 2 u niši 3 (foto: Miroslav Razum)

Predmeti osobne pobožnosti

- *Križevi*

Kao što je uobičajeno u novovjekovnim grobovima,³² većinu nalaza čine religijski predmeti, poput križeva i krunica. Križevi, kojih je u kriptama nađeno šest, malih su dimenzija, po tipu latinski križevi. Svi imaju više ili manje izražen reljefni prikaz korpusa na aversu. Na stražnjoj strani dva manja križa koja su istovjetna, nalazi se

³⁰ Ana Azinović Bebek, Nalazi oko crkve u Žumberku, *Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3.s., sv. XLII, Zagreb 2009., str. 472.

³¹ Tajana Pleše i Ana Azinović Bebek, Arheološka istraživanja župne crkve Marije Magdalene u Čazmi, *Opuscula archaeologica*, sv. 29, 2005., str. 301.

³² Usp. Ana Azinović Bebek, Križevi u novovjekovnim grobovima župne crkve sv. Marije Magdalene u Čazmi, *Prilozi Instituta za arheologiju u Zagrebu*, sv. 26, Zagreb 2009., str. 271-290; Ana Azinović Bebek, Nalazi oko crkve u Žumberku, str. 463-488.

prikaz *arma Christi*, tj. instrumenata Isusove muke: kaleža, kliješta, trnove krune, snopa šiblja, koplja i čekića (Slika 9-3). Takvi križevi pronađeni su kod crkve sv. Martina u Prozorju³³ i u grobu unutar crkve pavlinskog samostana u Kamenskom.³⁴ Jedan manji brončani križ također ima prikaz na obadvije strane, s korpusom na križu na aversu, te prikazom Blažene Djevice Marije na reversu (Slika 9-6). Na aversu se u podnožju križa nalazi lubanja, što je odraz srednjovjekovne legende da je Isusov križ bio usađen iznad Adamova groba.³⁵ Isti je križ nađen i u jednom grobu ispred ulaza u kriptu,³⁶ s time da je taj sadržavao i natpis. Zanimljiv nalaz predstavlja kositreni križ, čiji vrh koji je otkinut završava s palmetom, a na njegovu reversu nalazi se natpis koji nije moguće razaznati (Slika 9-5). Dva križa imaju trolisne krajeve (Slika 9-1,-2), te su takav tip križa jako čest i obično se okvirno datira u 17. i 18. stoljeće.³⁷ Uz nalaze križeva, nađen je i brončani korpus (Slika 9-4), lijepo oblikovan, koji se vjerojatno nalazio na drvenom križu. Križevi se prema tipologiji mogu za sada široko datirati u 17. i 18. stoljeće.³⁸

Slika 9. Nalazi korpusa i križeva iz kripti (foto: Miroslav Razum)

³³ Belaj, Interpretiranje novovjekovnih nalaza, str. 278, sl. 23.

³⁴ Perkić, Pavlinski samostan u Kamenskom kod Karlovca, T V: 2.

³⁵ Snježana Pavičić, *Križevi iz fundusa Hrvatskoga povijesnoga muzeja*, Zagreb 1994., str. 43.

³⁶ Azinović Bebek, Novovjekovni nalazi u grobovima kraj crkve u Sveticama, kat. br. 11.

³⁷ Pavičić, *Križevi iz fundusa Hrvatskoga povijesnoga muzeja*, str. 79.

³⁸ Azinović Bebek, *Križevi u novovjekovnim grobovima*, str. 280–284.

- *Krunice*

Unutar kripite na Sveticama u 10 grobova nađeni su nalazi krunica. U 8 grobova nađena su samo zrna, budući da je vrpca vjerojatno bila od tekstila pa nije sačuvana. U svim ovim slučajima zrna su bila rađena od crne staklene paste, dok su u dva groba uz nađene i staklene perle od prozirnog stakla. Osim ovih, nađeni su i dijelovi dviju krunica na brončanom lančiću. Jedna od njih ima staklena, a druga koštana zrna, od kojih je jedno ukrašeno urezanim koncentričnim kružnicama. U 6 grobova neka zrna su većih dimenzija, s obzirom na to da krunice u to doba obično imaju ni-zove od po 10 manjih zrna koje označavaju molitvu Zdravomarija, te po jedno veće koje odgovara Očenašu.³⁹ Općenito se krunice na području Hrvatske prvi put javljaju početkom 15. stoljeća, najveću popularnost stječu u 17. i 18. stoljeću, te također predstavljaju nakit i statusni simbol.⁴⁰ S obzirom na njihovu priličnu jednostavnost i nemogućnost preciznije datacije, ovi primjerci mogli bi datirati u 17. i 18. stoljeće.

- *Medaljice*

Iako se medaljice javljaju u grobnom inventaru tijekom 17. i 18. stoljeća,⁴¹ bilo kao sastavni dio krunica ili samostalno, na Sveticama je nađena samo jedna, i to u niši 3 (Slika 10). Medaljica je ovalna oblika, s ušicom te izrađena tehnikom lijevanja, koja je bila rezervirana samo za kvalitetnije primjere. Na aversu se nalazi reljefni prikaz sv. Marije od krunice s djetetom i natpis "R(EGINA)*S(ACRATISSIMI)*R(OSARII)", dok se na reversu vidljiv prikaz sv. Dominika s natpisom "S*DOMIN". Ovo dvoje svetaca je često prikazano zajedno, jer je sv. Dominik potaknuo štovanje krunice.⁴² S obzirom na barokna stilska obilježja na prikazu, ovaj se predmet može općenito datirati u 18. stoljeće.

Slika 10. Medaljica s prikazom Sv. Marije od krunice i Sv. Dominika
(foto: Miroslav Razum)

³⁹ Krznar, Kasnosrednjovjekovna i ranonovovjekovna groblja, str. 150.

⁴⁰ Isto, str. 150.

⁴¹ Usp. Karla Gusar i Dario Vujević, Vjerske medaljice iz Sv. Dominika u Zadru, *Archaeologia Adriatica* 15/2021.; Krznar, Kasnosrednjovjekovna i ranonovovjekovna groblja, str. 149.

⁴² Karla Gusar i Dario Vujević, Vjerske medaljice iz Sv. Dominika u Zadru, str. 580.

Novac

Komad novca nađen je u dvorištu, u sondi 2, SJ 014 (Slika 13). Radi se o srebrnom koruskom pfeningu, kovanom u Klagenfurtu od nadvojvode Karla II Austrijskog.⁴³ Ima otisnut jedino avers, na kojem se vidi koruski grb i iznad njega godina 1566., kada je proizveden.

Keramika

Tijekom istraživanja nekadašnjeg samostanskog dvorišta, pronađena je velika količina ulomaka keramike, pogotovo tijekom skidanja površinskog sloja. Većinom se radi o svakodnevnoj, "grubljoj" neglaziranoj keramici, s grubljim anorganskim primjesama i svjetlijih tonova. Ovakva keramika javlja se u širokom vremenskom rasponu tijekom čitavog novog vijeka, te ju je teško vremenski pobliže determinirati. No u probnoj sondi 3 u SJ 014 pronađeni su i stariji ulomci keramike, od kojih su neki ukrašeni crvenim geometrijskim uzorcima, kao i ulomak ukrašen kotačićem (Slika 13). Slični primjerci keramike nađeni su prilikom arheoloških istraživanja starog grada Barilović, te se datiraju u 16. i 17. stoljeće kada je ta vrsta keramike dominantna.⁴⁴ S obzirom na nalaz primjerka novca u istom sloju, ovi primjerci keramike mogu se datirati u drugu polovinu 16. stoljeća.

Interpretacija rezultata istraživanja

Pri interpretaciji rezultata istraživanja na prostoru samostana u Sveticama, zbog naknadnih devastacija, i time nedostatka arheološkog teksta u većini slučajeva teško je dati neku precizniju sliku. No pomoću dostupnih povijesnih podataka, moguće je dati neke preliminarnе pretpostavke.

Vjerojatno je da je većina pokojnika bilo ukopano u drvene ljesove, sudeći po nalazima ostataka trulih dasaka u grobovima. Na nekim od dasaka nađene su ukrasne brončane zakovice, dok su na nekima bili vidljivi tragovi boje, te se može pretpostaviti da su na taj način bili na ljesove načinjeni natpisi ili ukrasi. Što se tiče orijentacije grobova, pokojnici iz niše 1 i 3 su vjerojatno bili orijentirani zapad-istok, dok su oni pokopani u niši 2 bili orijentirani sjever-jug. Iako je dosta dugo vladalo pravilo da pokojnici moraju biti orijentirani licem prema istoku zbog vjerovanja da će se Krist ondje pojaviti tijekom drugog silaska na zemlju, tijekom novoga vijeka to se pravilo više nije poštovalo.⁴⁵

Što se tiče datacije ukopa u kriptama, predmeti koji su nađeni u grobovima bili su u upotrebi jako dugi vremenski period, stoga prema tipologiji predmeta nije moguće dati precizniju dataciju. Može se jedino postaviti široka datacija u 17. i 18.

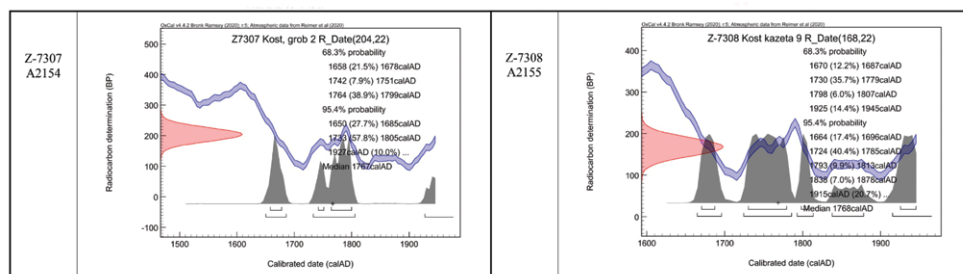
⁴³ Osobna komunikacija s dr. sc. Tomislavom Bilićem.

⁴⁴ Marijana Krmpotić, Kasnosrednjovjekovno i novovjekovno keramičko posuđe, u: *Stari grad Barilović. 10 godina arheoloških istraživanja*, ur. Ana Azinović Bebek i Marijana Krmpotić, Zagreb 2014., str. 82.

⁴⁵ Krznar, Kasnosrednjovjekovna i ranonovovjekovna groblja, str. 140.

stoljeće. Slično su datirani i grobovi nađeni u iskapanjima 2009. godina ispred ulaza u kriptu,⁴⁶ te nije bilo moguće uspostaviti mogući kronološki odnos između ove dvije skupine grobova.

Iz grobova su uzeta dva uzorka kostiju, iz groba 2 u niši 3, te iz kazete 9 u niši 1 na kojima je obavljena ¹⁴C datacija nalaza⁴⁷ (Slika 11). Za prvi uzorak, pod oznakom Z-7307 A2154, nakon kalibriranja u kalendarske datume, najvjerojatnije datacije su sljedeće: 1764 – 1799 Cal AD (38,9 %), 1658 – 1678 Cal AD (21,5 %), te 1742 – 1751 Cal AD (7,9 %). Za drugi uzorak, pod oznakom Z-7308 A2155, dobiveni su slični rezultati no s većim odstupanjima: 1730 – 1779 Cal AD (35,7 %), 1925 – 1945 Cal AD (14,4 %), 1670 – 1687 Cal AD (12,2 %), te 1798 – 1806 Cal AD (6,0 %). Nažalost, kao što je i vidljivo iz rezultata, zbog velike standardne devijacije za ova razdoblja, nije bilo moguće smjestiti uzorke u uži vremenski okvir, no oba uzorka se mogu s najvećom sigurnošću smjestiti u sredinu ili drugu polovinu 18. stoljeća. Isto tako, bila bi potrebna veća količina datiranih uzoraka kako bi se dobila jasnija vremenska datacija pokapanja u kriptama.

Slika 11. Rezultati ¹⁴C analize uzorka s kalibracijskom krivuljom.

Osim datacije, na uzorcima su dobivene i vrijednosti za $\delta^{13}\text{C}$, pomoću kojih se može pretpostaviti kakve su bile prehrambene navike ovih dviju individua. Dobivene vrijednosti su -15,8 odnosno -17,4 ‰. S obzirom na očekivane vrijednosti za pojedine vrste prehrane,⁴⁸ može se pretpostaviti da se najveći udio prehrane bazirao na C3 biljkama poput većine žitarica, no određeno odstupanje od ovih vrijednosti, može se pripisati većoj konzumaciji vodenih životinja poput riba i školjkaša te C4 biljaka poput prosa ili kukuruza. Na žalost ove rezultate, kao ni rezultate datacija, ne

⁴⁶ Azinović Bebek, Novovjekovni nalazi u grobovima kraj crkve u Sveticama, str. 26.

⁴⁷ ¹⁴C analize obavljene su u vremenu od 13. srpnja do 28. rujna 2020. godine. Priprema uzorka obavljena je u Institutu za fiziku Ruđer Bošković u Zagrebu, dok je sama analiza obavljena na University of Georgia u Athensu, SAD.

⁴⁸ Margaret Schoeninger i Katherine Moore, Bone Stable Isotope Studies in Archaeology, *Journal of World Prehistory*, sv. 6, br. 2, 1992., str. 256–261.

možemo povezati s pojedinim nalazima s obzirom na poremećeni kontekst nalaza kostiju.

Na pitanje tko je točno pokopan u kriptama, također ne možemo još dati točan odgovor, s obzirom na to da su pregradni zidovi koji su zatvarali kazete, a na kojima su pisali podaci o pokojnicima, srušeni. Općenito se kripte ispod crkvi počinju graditi od kraja 15. stoljeća radi ukopa svećenika, pripadnika plemstva ili bogatijeg građanstva s obzirom na to da je mjesto za pokop unutar crkve, pogotovo blizu oltara, bilo najpoželjnije zbog vjerovanja da će pri posljednjem sudu prvi u raj otići sveci, te se za ukop unutar kripte čak plaćala pristojba.⁴⁹

Iz dostupne literature, poznati su sljedeći pokojnici: Stjepana Frankopan Oza-ljski (1572.), Barbara Sidonija Peranska (1713.), Franjo Thausy – gospodar Obrha i djed zagrebačkog biskupa Franje Baltazara Thausyja (1684.); Barbara Bedeković – žena Franje Thausyja; Baltazar Babonožić – gospodar Lovića (1673.); Ivan Peranski – pukovnik hrvatske garde na saksonskom dvoru i gospodar Slapna, Treščena i Brloga (1698.); Kristofor Zmajlović – prefekt grada Ozlja; Suzana Mamić – žena Jurja Bratkovića (1701.); Ivan Stjepan Oršić Slavetički; Stjepan Szyilli – gospodar Hrašća, Stativa, Piščetka i Žakanja (1709.); Doroteja Gubaševčeka – žena Stjepana Szyillija; Baltazar Szyilli – sin Stjepana i Barbare Szyilli te prior svetičkog samostana (1737).⁵⁰ Jasnija će se slika dobiti ako ovome pridodamo i nalaze. Među njima se posebno ističe grob 2 u niši 3, gdje su nađeni ulomci parte, brončana medaljica i kositreni križ, a koja je dužim hodnikom izdvojena od ostatka kripte. Uz pretpostavku da ovi nalazi nisu u međuvremenu premješteni sa svoje izvorne lokacije, može zaključiti da se radi o bogatijoj osobi. Budući da su se s partom ponekad sahranjivale djevojke umrle prije udaje, što je simboliziralo njihovu udaju za Krista,⁵¹ može pretpostaviti da se u ovom i u slučaju kazete 9 u niši 2 o mladim, još neudanim plemkinjama. Još neki nalazi u ostalim grobovima pripadaju skupocjenijim predmetima, poput još jednog ostatka parte te tkanina izrađenih od svile i od srminih niti. Stoga se može zaključiti, uzimajući u obzir i kontekst pokopa u kriptama, da i u ovom slučajima radi o pripadnicima nižeg plemstva i uglednijim pripadnicima svećenstva.

No s druge strane, osim nekoliko skupocjenijih predmeta, većina ostalih nalaza ne odudara od uobičajenog grobnog inventara novovjekovnih grobalja.⁵² Zanimljivo je i to, ako izuzmemo nišu 3, da se grobovi ispred ulaza u kripte doimaju u određenoj mjeri luksuznijima nego oni u samim kriptama.⁵³ Ipak, valja imati na umu, kao što je već prethodno spomenuto, da su ukopi u kriptama nađeni u poremećenom kontekstu, te je vjerojatno veći broj skupocjenijih predmeta bio ukraden.

⁴⁹ Krznar, Kasnosrednjovjekovna i ranonovovjekovna groblja, str. 139.

⁵⁰ Cvitanović, Svetice nekad i danas, str. 10–11.

⁵¹ Ana Azinović Bebek, Što smo saznali i što još trebamo znati, u: *Tihim svjedocima vjere, baštine i raskoši. Crkva sv. Nikole biskupa u Žumberku*, str. 101.

⁵² Usp. Siniša Krznar, Kasnosrednjovjekovna i ranonovovjekovna groblja, str. 135–164.

⁵³ Azinović Bebek, Novovjekovni nalazi u grobovima kraj crkve u Sveticama, str. 26–36.

U vezi datacije gradnje samih kripti, iskopavanja probnih sondi nisu uspjela dati odgovor na pitanje dali su kripe sagrađene u vrijeme gradnje prve gotičke crkve, ili za vrijeme proširenja crkve i gradnje pavlinskog samostana. Također nije moguće razlikovati pojedine građevinske faze na zidovima kripti, osim da su kazete građene potpuno od opeke, što bi moglo pretpostaviti da se radi o malo kasnijoj pregradnji. No ono što se uočilo kod obje probne sonde u kriptama, da se zdravica podvlači ispod zidova, što bi značilo da ispod razine hodne površine kripti, temelji ne postoje, te to pokazuje prilično zanimljiv način konstrukcije građevine.

Što se tiče samostanskog dvorišta, situacija je mnogo jasnija. Pronađeni ostaci zidova 1 (SJ 003) i 2 (SJ 007) ostaci vanjskog južnog zida istočnog dijela sjevernog, odnosno vanjskog zapadnog zida istočnog krila samostana. Ovi dijelovi samostana srušeni su nakon požara 1921. godine kada je izgorjelo krovništvo tog dijela zgrade.

Izgled ovih dijelova samostana poznat je na bakrorezu iz 1730. godine,⁵⁴ na katastarskom planu iz 1862. godine,⁵⁵ na fotografiji iz 1895. godine,⁵⁶ te na jednom crtežu iz spomenice Opće pučke škole na Sveticama iz 1902. godine⁵⁷ (Slika 1). Na svim ovim prikazima jasno je vidljivo istočno krilo, te se može zaključiti da je dvorište bilo zatvoreno s tri strane. Također je na spoju sjevernog i istočnog krila vidljiva četvrtasta kula sa stožastim krovom, na čijem mjestu se danas nalazi obiteljska kuća.

Iako svi ovi prikazi imaju važnu dokumentarnu vrijednost, ni jedan od ovih prikaza, nažalost, ne prikazuje izgled dvorišne strane samostana. No prema planu školske zgrade također pronađenog u spomenici škole na Sveticama⁵⁸ (Slika 12), budući da je škola tada smještena u istočnom krilu samostana, može se pretpostaviti izgled dvorišne strane samostanske zgrade. Iz plana se naime mogu razaznati dijelovi zida koji su isprva bili piloni, te kasnije nadozidani dijelovi, a isti originalni i kasniji segmenti zidova uočeni su i tijekom arheoloških istraživanja.

Može se zaključiti da su zidovi originalno bili rastvoren s vjerojatno lučnim otvorima, i zidanim pilonima, te su tvorili otvorene portike oko dvorišta samostana. Kasnije su otvori zazidani, vjerojatno sredinom 19. stoljeća. Prilikom adaptacije za školsku zgradu, ti su portici pretvoreni u hodnike. Portici, odnosno hodnici su se nalazili između zida 1 i 3 te zida 2 i 4. Zidovi 3 i 4, nisu bili istraživani, budući da se nalaze na susjednoj parceli. Od djela istočnog krila samostana istočno od hodnika, danas nema nikakvih tragove, pogotovo jer se zbog kosine terena, razina terena nalazi na razini nekadašnje hodne površine podruma koja je poravnata.

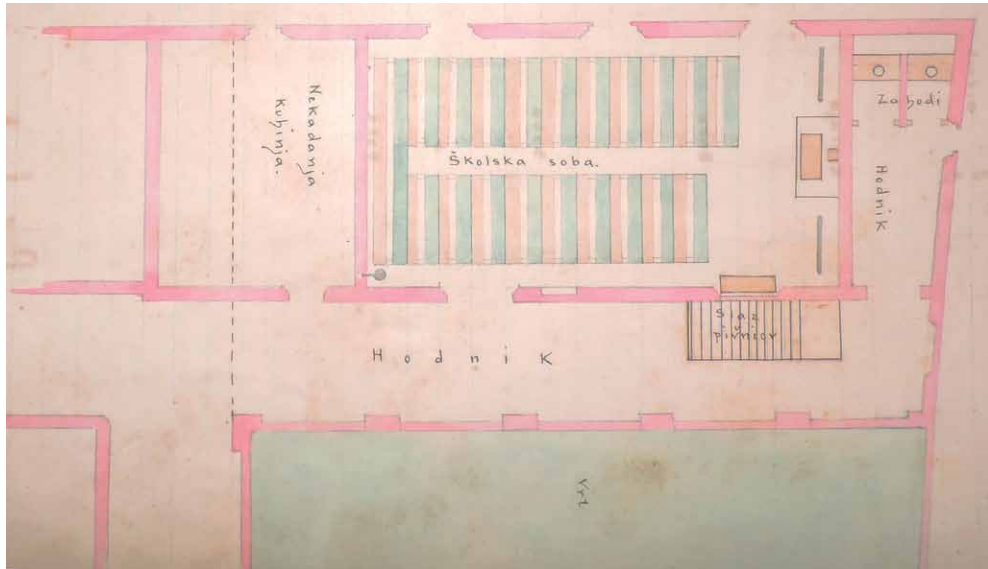
⁵⁴ Milan Kruhek, *Graditeljska baština Karlovačkog Pokuplja*, Karlovac 1992., str. 220.

⁵⁵ Katastarske karte iz 19. stoljeća dostupne su na internet stranici <https://mapire.eu/en/map/cadastral>.

⁵⁶ Lopašić, *Oko Kupe i Korane*, str. 295.

⁵⁷ *Spomenica opće pučke škole u Sveticah*, (rukopis), Svetice, 1902.–1960., zbirka dokumenata Zavičajnog muzeja Ozalj, inv. br. 3390.

⁵⁸ Isto.

Slika 12. Plan nekadašnjeg istočnog krila (Spomenica opće pučke škole u Sveticah)

Tijekom istraživanja probne sonde 2 na spoju zidova 1 i 2, pronađena je konstrukcija SJ 008 uz spoj zidova, te se vjerojatno radi o ojačanju. Moguće da je ono napravljeno nakon potresa 1699. godine, budući da se u izvorima spominju radovi na učvršćivanju zidova nakon potresa.⁵⁹ S obzirom na to da se sastoji od istog kamenja, moguće je da je SJ 006 zapravo urušenje od SJ 008, nastalo prilikom kasnije adaptacije. U ovoj sondi je također pronađena velika količina novovjekovne keramike, kao i životinjskih kostiju te također četiri ljušture školjaka. S obzirom na to da se blizu spoja sjevernog i istočnog krila nalazio refektorij, to jest samostanska blagovaonica,⁶⁰ vjerojatno je da bi pomoću analize ovih nalaza bilo moguće utvrditi prehrambene navike redovnika.

Istraživanja oko bunara dala su nam mnogo informaciju u vezi nekadašnjeg dvorišta. Prema dosadašnjim saznanjima, originalni sterilni sloj zemlje predstavljaju SJ 018 i 016. Za porijeklo sloja zemlje sa šljunkom, SJ 019, dvije su mogućnosti. Prva pretpostavka je da je prilikom gradnje bunara napravljen iskop u zdravici, te je nakon što je bunar sazidan, ovaj sloj nasut radi učvršćenja konstrukcije. Druga pretpostavka je se ovaj sloj ovdje prirodno nalazi te je rezultat djelovanja vode, što je i bio razlog odabira lokacije za bunar. Iznad ovih slojeva nalazi se SJ 014 koji vjerojatno predstavlja hodnu površinu iz početka upotrebe ovog prostora. S obzirom na to da

⁵⁹ Dočkal, *Samostan Bl. Dj. Marije u Sveticama*, str. 183.

⁶⁰ Radoslav Lopašić, *Oko Kupe i Korane*, str. 294; *Spomenica opće pučke škole u Sveticah*, (rukopis), Svetice, 1902.–1960., zbirka dokumenata Zavičajnog muzeja Ozalj, inv. br. 3390.

je u ovom sloju pronađen novac iz 1566. godine, ta se godina može uzeti i kao donja granica početka korištenja ovog prostora, s čime se slaže i nalaz ulomaka renesansne keramike.

Slika 13. Nalaz korušskog pfeninga i renesansne keramike iz sonde 3 dvorišta samostana (foto: Miroslav Razum)

Kronološki najstariji nalaz koji potječe sa Svetica je prapovijesna kamena sjekira pronađena kao slučajni nalaz ispod južnog zida crkve.⁶¹ Iako se zbog ovog nalaza očekivalo da će se naići na prapovijesni sloj, tijekom ovih istraživanja nisu pronađeni prapovijesni nalazi. Moguće da se u ovom slučaju vjerojatno radi o tzv. "gromovom kamenu", koje su se u prošlosti često stavljale pod temelje kuća budući da se vjerovalo da glačane kamene alatke štite od udara groma.⁶²

Vrijeme gradnje samog bunara, to jest njegovu vezu sa SJ 014, zbog naknadnog postavljanja šahta, nije bilo moguće utvrditi ovim istraživanjima. R. Lopašić navodi da je na kruni bunara vidljiva godina 1717.,⁶³ koja je moguće bila uklesana na kamenu koji danas nedostaje. No nije sigurno označava li ta godina godinu gradnje ili obnove bunara. Za popločenje SJ 020 i ojačanje SJ 021, koji kronološki slijede SJ 014, nije sigurno jesu li napravljeni neposredno nakon gradnje bunara, ili to predstavlja naknadnu intervenciju. Sljedeću kronološku fazu predstavlja SJ 002, koji je nastao vjerojatno nakon 1786. godine, to jest nakon zatvaranja pavlinskog samostana i pre-

⁶¹ Predmet se nalazi u arheološkoj zbirci Zavičajnog muzeja Ozalj, inv. br. 762.

⁶² Christian Blinkenberg, *The thunderweapon in religion and folklore, a study in comparative archaeology*, Cambridge 1911.

⁶³ Lopašić, *Oko Kupe i Korane*, str. 294.

stanka održavanja prostora oko bunara. Ukop jame za šaht i njegovu zapunu SJ 017/017A, sam šaht SJ 016 te SJ 001, to jest recentni humus, predstavljaju zadnju fazu korištenja ovog prostora.

Zaključna razmatranja

Arheološka istraživanja na prostoru samostana dala su zanimljive rezultate i nadopunu te potvrdu određenih povijesnih podataka. Istraživanja su u prvom redu dokazala da je određena aktivnost na ovom položaju postojala i prije osnutka pavlinskog samostana 1627. godine. Ovo istraživanje je na svjetlost dana iznijelo mnoge zanimljive arheološke nalaze. Time su, najvažnije od svega, dobiveni zanimljivi podaci, kako o pogrebnom životu, tako i o svakodnevnom životu pripadnika nižeg plemstva na području karlovačkog Pokuplja.

Područje ovog istraživanja kronološki pripada novovjekovnom razdoblju, koje se u arheologiji obično smatra "recentnim" i ne osobito zanimljivim. Očigledna je korist arheologije pri interpretaciji kasnijih povijesnih razdoblja, s obzirom na to da arheološki nalazi mogu poslužiti kao materijalni dokazi povijesnim izvorima. Također su ovim istraživanjima napravljeni preduvjeti za moguću povijesnu, kulturnu i turističku prezentaciju ovog zanimljivog prostora.

Slika 14. Pogled na dvorište samostana za vrijeme arheoloških istraživanja s ostacima zida 1 i zida 2 (foto: Miroslav Razum).

Miroslav Razum

Archaeological excavations in the area of the Svetice Pauline Monastery complex

Summary

In this article, the results of archaeological excavations in the area of the Svetice Pauline Monastery complex undertaken in 2020 by the Ozalj Heritage Museum, are analysed. Monastery church of the Nativity of the Blessed Virgin Mary is an important architectural monument of historical and artistic value, and its oldest building phase dates back from the beginning of the sixteenth century. Pauline monastery was founded in 1627, and its first phase was lasting until 1786 when all of possessions of Pauline fathers were confiscated. Shortly after the foundation of the monastery the church was enlarged and the rest of the complex built. The main focus of the archaeological excavations was a crypt, located under the church and consisting of four chambers. All of 24 graves were researched, and although all of them were found in disturbed condition, many interesting finds were found including bronze buttons, small crosses, and rosary beads as well as several textile and leather fragments which were subsequently restored. The most important find is parta (decorative crown) which probably belonged to a noble woman, taking in account that its fragments were found in a separated burial chamber consisted of just two burial places. According to ^{14}C analyses on bone fragment, and typology of excavated finds, burials in the crypt can be broadly dated to the seventeenth and eighteenth century. Archaeological excavations also took place in the former monastery courtyard, which was at the northern and eastern side flanked by two monastery building wings demolished in 1921 after the fire. Two small trenches were opened on the part of the wings' southern and western wall respectively, and it can be concluded that initially on northern and eastern side of the courtyard there was an arcade porch, but when the monastery was transformed into school in 1859, the arcades were walled up. The third trench was excavated next to the well, where interesting paving and drainage were found. Silver pfennig coined in Klagenfurt in 1566 dates this part of the complex to the second half of the sixteenth century. Generally, it can be concluded that results of this archaeological research, although confined to the limited area, showed some previously unknown interesting details about the history of the Svetice monastery. It also gave us insight into the daily life and funeral customs of the lower nobility of the Ozalj during the early modern period.

Keywords: Svetice, Ozalj, Pauline Fathers, Post-medieval archaeology, archaeological excavations

